

GAZİANTEP GERİ GÖNDERME MERKEZİ TAKİP ZİYARETİ RAPORU

Rapor No:
2023/04

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 24.01.2023 tarih ve 2023/67 sayılı kararıyla oy birliği ile kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	ii
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. MERKEZE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER.....	3
2.2. MERKEZ PERSONELİ	3
2.3. MERKEZDE KALAN ÖZGÜRLÜĞÜNDEN MAHRUM BIRAKILANLAR....	4
3. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER.....	6
3.1. MERKEZE KABUL, YERLEŞTİRME VE BİLGİLENDİRME PROSEDÜRLERİ.....	6
3.2. YÖNETİM, PERSONELİN TUTUMU, DİSİPLİN VE ŞİKÂYET PROSEDÜRLERİ	7
3.3. FİZİKSEL KOŞULLAR.....	8
3.4. SAĞLIK HİZMETLERİ VE PSİKO-SOSYAL DESTEK BİRİMİ.....	11
3.5. BESLENME	13
3.6. SOSYAL FAALİYETLER, GÜNLÜK YAŞAM VE EĞİTİM.....	14
3.7. DIŞ DÜNYA İLE İLETİŞİM	15
3.8. GÜVENLİK.....	17
4. TAVSİYELER.....	18
4.1. ÖNCEKİ ZİYARETİN TAKİBİ BAĞLAMINDA TESPİT VE GÖZLEMLER.....	18
4.2. MERKEZ İDARESİNE YÖNELİK TAVSİYELER	21
4.3. GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞINA YÖNELİK TAVSİYELER.....	23

KISALTMALAR

AİÖK (CPT) : Avrupa İşkence ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ya da Cezayı Önleme Komitesi

AMATEM : Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezi

COVID-19 : Yeni Korona Virüs Hastalığı

OPCAT : İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol

para. : Paragraf

s. : Sayfa

TIHEK : Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

UÖM : Ulusal Önleme Mekanizması

YTS : Yabancı Terörist Savaşçı Şüphelisi

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK); 6701 sayılı Kanun ile insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.

2. Türkiye, 14.09.2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol'ü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'in 1'inci maddesine göre Protokolün amacı: *“Bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*

3. 6701 sayılı Kanun'un 9/1-ı hükmü uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Kanun'un 2/1-k bendine göre UÖM: *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.

4. Kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakıldığı yerlerden birisi olan geri gönderme merkezleri dayanağını 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndan (YUKK) almaktadır. YUKK'un 58'inci maddesine göre; *“(1) İdari gözetime alınan yabancılar, geri gönderme merkezlerinde tutulurlar. (2) Geri gönderme merkezleri Bakanlık tarafından işletilir. Bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yaparak bu merkezleri işletirebilir. (3) Geri gönderme merkezlerinin kurulması, yönetimi, işletilmesi, devri, denetimi ve sınır dışı edilmek amacıyla idari gözetimde bulunan yabancıların geri gönderme merkezlerine nakil işlemleriyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.”*

5. 22.04.2014 tarihli ve 28980 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşletirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'in 3/1-ç bendine göre; *“Geri gönderme merkezi: İdari gözetim altına alınan yabancıların barındırılmaları ve kontrol altında*

tutulmaları amacıyla kurulan ve doğrudan işletilen veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işletirilen merkezleri” ifade eder.

6. Anılan görevin icrası kapsamında 04.08.2022 tarihinde Gaziantep Geri Gönderme Merkezine¹ **habersiz bir takip** ziyareti gerçekleştirilmiştir. Ziyaret Heyetinde; insan hakları ve eşitlik uzman ve uzman yardımcıları ile bir doktor ve bir psikolog yer almıştır.

7. Ziyaret, Merkez Müdürü ve Düzensiz Göç Çalışma Grup Başkanı ile yapılan ön görüşmeyle başlamıştır. Görüşmede, TIHEK’in ulusal önleme mekanizması kapsamındaki görev ve yetkileri, ziyaretin amacı ve yöntemi hakkında kısaca bilgilendirme yapılmış; İdareden Merkezin işleyişi, mevcut durumu, personel ve Merkezde barındırılan yabancılar hakkında bilgi alınmıştır. Ön görüşmenin ardından sağlık servisi, spor salonu, avukat görüşme odaları, kütüphane, derslikler, oyun alanı, yemekhane ve diğer ortak alanlar yerinde incelenmiş, görevli personelle görüşülerek ilgili kayıt ve dosyalar kontrol edilmiştir. Daha sonra farklı uyruk, cinsiyet ve yaş grubundan olan yabancılar ile yabancıların odalarında ve uluslararası koruma bürosu mülakat odasında Merkez personeli bulunmaksızın özel görüşmeler yapılmıştır. Görüşme gerçekleştirilen yabancılar, TIHEK ve ulusal önleme mekanizması görevi hakkında genel bilgiler verilmiş; ziyaretin amacı, kapsamı ve kişisel verilerin gizliliği korunarak ziyaret neticesinde bir rapor hazırlanacağı açıklanmıştır. Ziyaretin ilk bölümü, Merkez İdaresi ile yapılan son görüşme ile tamamlanmış, bu görüşmede ziyarete ilişkin edinilen gözlem ve tespitler ile işkence ve kötü muamele iddiaları İdareye iletilmiştir. Ziyaret Heyetince gece vakti Merkeze ikinci defa gelinerek işkence ve kötü muamele iddiasında bulunan yabancılar misilleme yapıp yapılmadığı kontrol edilmiş, akabinde ziyaretin ilk bölümünde görüşülmeyen yabancılar içinden farklı gruplarla görüşülerek kötü muamele iddiası olup olmadığı araştırılmış, misilleme ve farklı kötü muamele iddiası tespit edilmemesi üzerine ziyaret sonlandırılmıştır. Merkezdeki bina ve eklentilerin tümüne erişimin sağlanmasında, yabancılarla görüşülmesinde, bilgi, belge ve kamera görüntülerinin paylaşılmasında Merkez İdaresi, Ziyaret Heyeti ile iş birliği içinde hareket etmiştir.

8. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 19.07.2022 tarihli ve 2022/488 sayılı Kararı ile Başkanlık Makamının 29.07.2022 tarihli ve 12263 sayılı oluruna istinaden Gaziantep Geri Gönderme Merkezine 04.08.2022 tarihinde gerçekleştirilen ziyaret neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

¹ Bundan sonra kısaca Merkez olarak ifade edilecektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. MERKEZE İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

9. Merkez 2015 yılında, 17.258 metrekare açık alan üzerine 4417 metrekare kapalı alan olarak inşa edilmiş, 04.05.2016 tarihinde faaliyete geçmiştir.²

10. Merkez 750 kişi kalacak şekilde inşa edilmiş olup merkezin artırılmış kapasitesi ise 850 kişidir.

11. İki bloktan oluşan Merkezde, idari kısım ve yabancıların yaşam alanları ayrı bölümlerde yer almaktadır. Yabancıların barındırıldığı toplam 123 oda mevcuttur. Ortalama büyüklüğü 24 metrekare olan ve 6 kişi kalacak şekilde oluşturulan odaların hepsinde bir banyo ve tuvalet bulunmaktadır.

12. Merkezde 1 konferans salonu, 1 kantin, 1 kütüphane, 1 avukat bekleme odası, 9 avukat görüşme odası, 3 yemekhane, 2 kuaför salonu, 5 derslik, 1 anaokulu, 1 mescit, bloklar arası havalandırma alanı ve biri kapalı biri açık olmak üzere 2 spor salonu bulunmaktadır. Ayrıca her katta televizyon odası ve sigara içme odası yer almaktadır.

13. Merkezde engelli bireyler için özel olarak hazırlanmış 3 engelli odası ile engelli rampası, tekerlekli sandalye, asansör, koltuk değneği ve her katta engelli tuvaleti bulunmaktadır.

14. Elektrik kesintilerine karşı bahçede müstakil bir jeneratör binası bulunmaktadır.

2.2. MERKEZ PERSONELİ

15. Merkezde 227 personel görev yapmaktadır. Personelin unvan ve sayı dağılımı aşağıdaki gibidir:

UNVAN	ERKEK PERSONEL	KADIN PERSONEL
Merkez Müdürü	1	-
İl Göç Uzmanı	5	-
İl Göç Uzman Yardımcısı	2	-
Sosyal Çalışmacı	-	1
Memur	-	1
Doktor	2	-
Hemşire	3	2
Tercüman	8	1
Psikolog	1	1

² Merkez, 2008 yılında Kabul ve Barınma Merkezi olarak tasarlanırsa da yaşanan yoğun göç ve kitlesel akın hareketleri neticesinde oluşan ihtiyacı karşılamak adına Geri Gönderme Merkezi olarak faaliyete geçmiştir.

Polis	4	-
Güvenlik Görevlisi	109	23
Usta Öğretici	3	3
Teknik Personel	6	-
Büro Personeli	7	1
Gıda Mühendisi	-	1
Temizlik Görevlisi	32	5
Şoför	5	-
TOPLAM	188	39
GENEL TOPLAM		227

16. Personelin; 2'si yüksek lisans, 31'i lisans, 16'sı ön lisans, 4'ü PMYO³, 117'si lise, 41'i ortaokul, 15'i ilkokul mezunudur.

17. Merkezde toplam 9 tercüman bulunmaktadır. Tercümanların 8'i Arapça, 1'i Urduca, İngilizce ve Farsça tercümanlık yapmaktadır.

18. Merkezde görevli personele; insan hakları, mağdur tespit süreci, dezavantajlı gruplarla çalışma, uluslararası koruma başvuru işlemleri, sınır dışı işlemleri gibi konularda belirli aralıklarla hizmet içi eğitimler verilmektedir.

19. Alınan eğitimler arasında; “İnsan Hakları ve Geri Gönderme Merkezi Yönetimi Eğitimi, Hassas Göçmenlere Yardım Eğitimi, Özel İhtiyaç Sahiplerinin Ulusal Mevzuat Kapsamındaki Hakları ve Bu Kişilere Yönelik Hizmetler Eğitimi, Psiko-sosyal Destek Eğitimi, Uluslararası Mülteci Hukuku İlkeleri ve Uluslararası Koruma Prosedürleri Eğitimi, Menşe Ülke Bilgisi Eğitimi, İkincil Travma Eğitimi, Görüşme Teknikleri Eğitimi, Tercüman Eğitimi, İlk Yardım Eğitimi, Kriz Yönetimi Eğitimi, Adli Yardım Odak Grup Görüşmeleri Eğitimi” yer almaktadır. Birleşmiş Milletlerin İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi İçin El Kılavuzu'nun (İstanbul Protokolü) alınan eğitimlerin kapsamında olmadığı görülmüştür.

2.3. MERKEZDE KALAN ÖZGÜRLÜĞÜNDEN MAHRUM BIRAKILANLAR

³ PMYO: Polis Meslek Yüksek Okulu

20. Merkezde ziyaret tarihi itibariyle 812 yabancı bulunmaktadır. Bu yabancıların 19'u çocuk, 26'sı kadın, 767'si erkek, 8'i engelli, 2'si altmış beş yaş üstüdür.⁴ Emziren 4 kadın bulunmakta, hamile kadın ve refakatsiz çocuk ise bulunmamaktadır.

21. Merkezde Yabancı Terörist Savaşçı (YTS) şüphelisi 168 yabancı bulunmaktadır.

22. Ziyaret tarihinde Merkezde; Afganistan, Angola, Avustralya, Azerbaycan, Bangladeş, Cezayir, Cibuti, Eritre, Ermenistan, Etiyopya, Fas, Fildişi Sahili, Filistin, Gambiya, Gine, Gine-Bissau, Güney Afrika, Gürcistan, Irak, İran, Kamerun, Katar, Kırgızistan, Kongo, Demokratik Kongo, Lübnan, Mali, Moğolistan, Moritanya, Nijerya, Norveç, Orta Afrika, Özbekistan, Rusya, Senegal, Suriye, Tanzania, Tunus ve Ürdün olmak üzere 39 farklı uyruktan yabancı kalmaktadır.

23. Merkeze fiziki görünümü ile beyan ettiği yaşı uyumlu olmayan bir yabancı geldiğinde mevzuat⁵ gereğince kemik yaşı tayini için teste gönderildiği, kişi 18 yaşından büyük çıkarsa Merkeze kabulünün yapıldığı, 18 yaşından küçük çıkarsa Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğüne teslim edildiği belirtilmiştir.

24. Yabancıların Merkezde kalış süresi, Merkezde tutulma sebebine göre değişmekle birlikte ortalama 17 gündür. Çocukların kalış süresi 13 ile 240 gün arasında, emziren kadınların kalış süresi 14 ile 134 gün arasında değişebilmektedir. Merkezde ziyaret tarihinde 6 aydan fazla süredir kalan yabancı sayısı 87'dir.

25. İdari gözetim altına alınan yabancıların YUKK'un 57'inci⁶ maddesi gereğince Merkezde en fazla 12 ay kalabildiği, 12 ay sonunda idari gözetimin sonlandırıldığı, yabancıya idari gözetime alternatif tedbirler⁷ uygulanarak Merkezden çıkışının sağlandığı, bu süre içinde

⁴ Merkezdeki çocukların 11'i erkek, 8'i kız çocuk, engelli bireylerin beşi fiziksel, biri görme, biri işitme engelli, 65 yaş üstü yabancılardan biri ise diyabet ve tansiyon hastasıdır.

⁵ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 66/1: "Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır: a) Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır. b) Fiziki görünümü ile beyan ettiği yaşı uyumlu görülmeyen yabancıların Bakanlıkça sağlık kuruluşlarında yaş tespiti yaptırılarak on sekiz yaşından küçük olduğu tespit edilenler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il müdürlüklerine teslim edilir."

⁶ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 57/3: "Geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresi altı ayı geçemez. Ancak bu süre, sınır dışı etme işlemlerinin yabancıнын iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması hâlinde, en fazla altı ay daha uzatılabilir."

⁷ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 57/A/1: "57 nci maddenin ikinci fıkrasında sayılan yabancılara ya da idari gözetimi sonlandırılan yabancılara aşağıdaki idari gözetime alternatif yükümlülükler getirilebilir: a) Belirli adreste ikamet etme b) Bildirimde bulunma c) Aile temelli geri dönüş ç) Geri dönüş danışmanlığı d) Kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma e) Teminat f) Elektronik izleme (2) Yabancıya birinci fıkradaki yükümlülüklerden bir ya da birkaçının getirilmesi durumunda, bu süre yirmi dört ayı geçemez."

yabancı hakkında sınır dışı kararı alınır ya da yabancı gönüllü geri dönüşü kabul ederse Merkezden daha erken ayrılabilirdiği belirtilmiştir.

26. Son bir yıl içinde 2785 yabancı hakkında sınır dışı kararı alınmış, 997 yabancı gönüllü geri dönüş kapsamında ülkelerine gönderilmiş, 105 yabancı ile insan ticareti mülakatı gerçekleştirilmiş ve 6 yabancı insan ticareti mağduru olarak tespit edilmiştir.

3. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

3.1. MERKEZE KABUL, YERLEŞTİRME VE BİLGİLENDİRME PROSEDÜRLERİ

27. Merkeze kabul aşamasında öncelikle yabancıнын üst arama işlemi, genel kolluk refakatinde, özel güvenlik görevlileri tarafından gerçekleştirilmekte ve işlem üst arama tutanağına bağlanmaktadır. Arama işlemi, yabancıнын cinsiyeti dikkate alınarak kadın ya da erkek güvenlik görevlilerince Merkezin kabul bölümünde yapılmakta, burada 3 adet arama kabini bulunmaktadır. Üst aramasının ardından, yabancıнын üzerinden çıkan para, kıymetli eşya ve Merkeze sokulması yasak olan eşyalar, tutanak ile tespit edilerek emanet odalarına alınmakta, burada kilitli çelik kasalarda saklanmaktadır. İdare tarafından yabancıların, Merkezde kaldıkları süre boyunca ihtiyaçları oldukça emanet odasındaki paralarını alabildikleri, Merkezden çıkış yapacakları zaman da bir form doldurulduktan sonra emanete alınan eşyalarını geri aldıkları ifade edilmiştir.

28. Üst arama ve emanete alma işlemlerinin ardından yabancılarına ilk olarak sınır dışı ya da idari gözetim kararı, geri gönderme ve gönüllü geri dönüş prosedürü ile Merkezde kaldıkları süre boyunca sahip oldukları haklar ve uymaları gereken kurallar hakkında tercüman eşliğinde bilgi verilmektedir. Akabinde yabancıların adı, soyadı, uyruğu, doğum tarihi, anne-baba adı gibi temel bilgileri alınmakta, daha sonra fotoğrafları çekilerek yabancıya ilişkin tüm kayıtlar Göç Kayıt Sistemi (GöçNet) üzerinde birleştirilmektedir.

29. Merkeze kabul işlemleri tamamlanan yabancıların; cinsiyet, engellilik, sağlık durumu, aile birliği, uyruk gibi faktörler ve Psiko-sosyal Destek Biriminin değerlendirmeleri dikkate alınarak odalarına yerleştirildikleri ifade edilmiş, Merkezin fiziki imkanları dahilinde kadınlar, erkekler, aileler, engelliler, bulaşıcı hastalığı olanlar ile güvenlik açısından riskli olduğu değerlendirilen kişilere ayrı bölümler tahsis edildiği belirtilmiştir. Katlar ve oda listeleri incelendiğinde Merkezde iki katın YTS şüphelilerine, bir katın ailelere tahsis edildiği, kadınlar, çocuklar ve ailelerin, aile katındaki odalara yerleştirildikleri görülmüştür.

30. İncelenen kayıtlardan, yabancıların Merkeze kabulünden çıkış anlarına kadar yapılan her işlemin tercüman eşliğinde yabancıya anlatıldığı ve tutanak altına alındığı anlaşılmıştır.

31. Merkezde çeşitli noktalarda Arapça, Urduca, Rusça, İngilizce, Türkçe dillerinde Merkez kuralları, verilen hizmetler, uluslararası koruma başvurusu ve sınır dışı işlemlerine ilişkin bilgilendirici broşürlerin yer aldığı, Merkezde uyulması gereken kurallar ve yasaklı eşyalar listesine dair bilgilendirme içeren Arapça, Farsça, İngilizce, Türkçe, Rusça, Urduca afişlerin asılı olduğu görülmüştür.

3.2. YÖNETİM, PERSONELİN TUTUMU, DİSİPLİN VE ŞİKÂYET PROSEDÜRLERİ

32. Afganistan, Azerbaycan, Cezayir, Filistin, Fransa, Irak, Kamerun, Katar, Kırgızistan, Lübnan, Özbekistan, Rusya, Suriye, Ürdün olmak üzere toplam 14 farklı uyruktan ve farklı yaş gruplarından kadın, erkek, çocuk ve YTS şüphelileri ile görüşülmüştür. Yapılan görüşmelerde yabancıların çoğu personelin kendilerine karşı olan tutum ve davranışlarından memnun olduklarını belirtmiş, yabancılardan beşi ise bir güvenlik görevlisinin kendilerine fiziksel şiddet uygulayarak kötü muamelede bulunduğunu iddia etmiştir. İddialar üzerine yabancılarla daha detaylı bireysel görüşmeler yapılmış, geçmişe dönük güvenlik kamerası kayıtları incelenerek kötü muameleyle dair görüntüler tespit edilmiş, ardından durum tutanak altına alınmıştır.

33. Ziyaret Heyeti, kötü muamele iddiasında bulunan yabancılara misilleme yapılması ihtimaline karşı gece vakti Merkeze tekrar gitmiştir. Bloklar arası havalandırma alanında bulunan yabancılarla görüşülmüş, misilleme ve kötü muameleyle dair herhangi bir şikâyet ya da iddialarının olmadığı anlaşılmıştır.

34. Kötü muamele iddiaları kapsamında, Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuş⁸, misilleme riskine karşı ziyaret sırasında görüşülen ve kötü muamele iddiasında bulunan yabancıların akıbeti ve idari soruşturma başlatılan personelin durumu resmi yazışma ve diğer yollarla takip edilmiştir. Bu kapsamda; bir yabancıнын idari gözetim kararının devam ettiği, ikisinin imza yükümlülüğü verilerek idari gözetiminin sonlandırıldığı, ikisinin ülkelerine gönüllü geri dönüş yaptığı, haklarında disiplin soruşturması başlatılan 1 güvenlik görevlisinin iş akdinin feshedildiği, 2 güvenlik görevlisinin disiplin cezası ile cezalandırıldığı, konuya ilişkin adli soruşturmanın ise devam ettiği bilgisi edinilmiştir.

35. Bazı haber sitelerinde yer alan yabancılara zorla gönüllü geri dönüş formu imzalatıldığı iddiaları ile ilgili olarak gönüllü geri dönüşü dair kayıtlar incelenmiş; gönüllü geri dönüş

⁸ 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 18'inci maddesinin beşinci fıkrası ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 101'inci maddesi kapsamında, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 09.08.2022 tarih ve 2022/537 sayılı kararı ile tespit edilen kötü muamele hakkında Kurumumuz tarafından Gaziantep Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur.

sürecine dair bilgilendirmenin tercüman eşliğinde yapıldığı, YTS şüphelilerinde ayrıca kendi rızalarıyla geri dönmek istediklerine dair görüntü kayıtlarının alındığı tespit edilmiştir.

36. Ziyaret sırasında gönüllü geri dönüş kapsamında ülkelerine geri dönmek üzere 4 yabancının jandarmaya teslim edildiği görülmüş, yabancılarla görevli personel olmadan özel bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmede yabancılar; Suriye uyruklu olduklarını, kendi istekleri ile ülkelerine geri döndüklerini, görevlilerin süreç hakkında kendilerini bilgilendirdiğini ve herhangi bir zorlama ya da baskı ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

37. Katlarda ve ortak alanlarda dilek ve şikâyet kutuları olduğu görülmüştür. Farklı dillerde yazılan talep ve şikâyetlerin Merkez tercümanlarınca Türkçe'ye çevrildikten sonra İdare tarafından değerlendirmeye alındığı, ardından yabancıya olumlu ya da olumsuz bir dönüş yapıldığı, İdari personel tarafından periyodik olarak kat ziyaretleri yapıldığı, bu ziyaretler sırasında barınanlar tarafından sözlü olarak aktarılan talep ve şikâyetlerin değerlendirmeye alındığı aktarılmıştır. Ayrıca Merkezdeki yabancıların, 157 telefon numaralı Yabancılar İletişim Merkezini (YİMER)⁹ arayarak da şikâyet ve taleplerini iletebildikleri belirtilmiştir.

38. Yabancılarla ilişkin mevzuatta bir disiplin prosedürü düzenlenmesinin bulunmadığı, Göç İdaresi Başkanlığının, idari gözetim altında bulunan yabancıların disiplin süreci hakkında mevzuat çalışması yapmakta olduğu, Merkezde disiplin ve güvenlik açısından sorun yaratan yabancılar olduğunda, durumun gereğine göre kişinin ilgi odasına¹⁰ alınması, oda değişikliği yapılması ve psikolog ya da psikiyatri uzmanı ile görüşmesi gibi yöntemlerin uygulandığı aktarılmıştır.

39. Gaziantep İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından görevlendirilen il göç uzmanlarının Merkeze, mesai saatleri dışında habersiz iç denetimler yaptığı, bu denetimlerde özel durumu olan barınanların takibinin yapıp yapılmadığı, görevli personelin görev yerinde bulunup bulunmadığı, kayıtların usulüne uygun tutulup tutulmadığı gibi hususların kontrol edildiği belirtilmiştir. Yapılan iç denetimler sonrası 6 personel hakkında disiplin soruşturması başlatıldığı, 2 personele disiplin cezası verildiği bilgisi edinilmiştir.

3.3. FİZİKSEL KOŞULLAR

⁹ YİMER; Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde, yabancıların vize, ikamet izni, uluslararası koruma, geçici koruma gibi sorularına cevap veren, insan ticareti mağdurlarının tespitine ve göçmen kaçakçılığı mağduru yabancıların, denizde kurtarılma operasyonlarına yönelik de bir ihbar hattı işlevi gören; Türkçe, İngilizce, Arapça, Farsça, Peştuca, Rusça ve Almanca dillerinde 7 gün 24 saat hizmet veren bir acil iletişim hattıdır.

¹⁰ İlgi odası, öfke veya kriz anları geçene kadar yabancıların kısa süreli olarak tutulduğu, kendilerine zarar vermelerini önlemek için süngerli materyalle kaplı olan odalardır.

40. Merkezde ısınma, doğalgaz ile sağlanmaktadır. Odalarda ve koridorlarda yeterli büyüklükte ve sayıda kalorifer peteği bulunduğu görülmüştür. Ziyaret tarihinde idari kısımda klima bulunduğu ve bu alanın serin olduğu ancak barınanların odalarının ve koridorların çok sıcak olduğu tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde özellikle yaz aylarında, barınanların ve personelin sıcaklık sebebiyle zorluk yaşadığı öğrenilmiştir. İdareye bu konu iletildiğinde klima sistemi kurulması için yaklaşık maliyet çalışmasının tamamlandığı, ödenek ve ihale izni için Göç İdaresi Başkanlığına resmi yazı yazıldığı ifade edilmiştir.

41. Merkeze kabul işlemleri tamamlanan her yabancıya, mevsim şartlarına uygun olarak battaniye, nevresim, yastık vb. malzemelerin verildiği bilgisi edinilmiştir. Odalar incelendiğinde her yabancı için bir yatak, dolap, yastık, çarşaf ve mevsime uygun örtünme eşyası olduğu görülmüştür. Ayrıca Kızılay ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından Merkeze belirli aralıklarla kıyafet yardımı yapıldığı, gelen kıyafetlerin ihtiyacı olan yabancılara teslim edildiği belirtilmiştir.

42. Aydınlatma, ortak alanlarda floresan lambalar, odalarda ise LED lambalar ile sağlanmaktadır.

43. Barınanların odalarına pencerelerden yeterli temiz hava ve doğal ışığın girdiği, doğal ışığın ve yapay aydınlatmanın kitap okumak için uygun düzeyde olduğu görülmüştür. Pencereler haricinde havalandırma, otomasyon sistemine bağlı havalandırma mekanizması ile sağlanmaktadır.

44. Ortak kullanım alanları ve barınanların odalarının, Merkez temizlik personeline düzenli olarak temizlendiği, temizliğin görevli personel tarafından haftalık temizlik çizelgesi ile takibinin sağlandığı aktarılmıştır. Odasını kendi temizlemek isteyen yabancı olduğunda gerekli temizlik malzemesinin temin edildiği belirtilmiştir. Katların ve ortak alanların genel olarak temiz ve bakımlı olduğu görülmüş ancak ortak kullanım alanlarındaki tuvaletlerin temizliğinin yeterli olmadığı gözlemlenmiştir.

45. Psiko-sosyal Destek Birimi Faaliyet Alanında 1 erkek kuaförü ve 1 kadın kuaförü bulunmaktadır. Ziyaret sırasında erkek kuaföründe tıraş olan yabancılar olduğu, kadın kuaförünün ise kapalı olduğu görülmüştür. İdare tarafından, hafta içi her gün 08.00-17.00 saatleri arasında erkek kuaförünün hizmet verdiği, kalabalıklaşmayı önlemek adına her katın programda belirlenen günde kuaföre geldiği, kadın kuaförünün ise önceden açık olduğu ancak kadınların talep etmemesi sebebiyle artık aktif olmadığı aktarılmıştır. Görüşme yapılan erkekler ihtiyaçları olduğunda kuaföre gittiklerini, kadınlar ise ihtiyaç duymadıklarını ve kuaföre gitmeyi tercih etmediklerini ifade etmişlerdir.

46. Merkezde 24 saat sıcak su imkânı bulunmaktadır. Yabancılarla yapılan görüşmelerde, sıcak suya erişimde bir sorun yaşanmadığı ancak soğuk suya erişimde sorun yaşandığı belirtilmiştir. Odalarda ve katların girişinde bulunan çeşmeler kontrol edildiğinde soğuk su vanasından ılık su geldiği, soğuk su akmadığı tespit edilmiştir. Konuyla ilgili İdare ile yapılan görüşmede çeşmeden gelen suyun, büyük su tankerlerinde depolandığı, özellikle yaz aylarında depolanmış suyun yüksek hava sıcaklığı sebebiyle ısındığı ve çeşmeden ılık aktığı öğrenilmiştir.

47. Merkezde bir çamaşırhane bulunmaktadır. Burada 3 adet sanayi tipi çamaşır makinesi, 2 adet sanayi tipi kurutma makinesi, 1 adet ütü ve katlama makinesi ile 1 adet dikiş makinesi yer almaktadır. Ayrıca her katta çamaşır makinesi bulunmaktadır. Yabancılar ücretsiz olarak çamaşır yıkama ve kurutma hizmetinden faydalanabilmektedir. Katlardaki çamaşır makinelerini kullanmak ya da elde çamaşır yıkamak isteyen olursa İdare tarafından ücretsiz olarak deterjan temin edildiği bilgisi edinilmiştir.

48. Görüşülen yabancıların çoğu, katlarındaki çamaşır makinesini kullanabildiklerini belirtmiş, bazı yabancılar ise katlarındaki çamaşır makinesinin bozuk olduğunu ve tamir edilmesini istediklerini iletmışlerdir. Konuyla ilgili İdare ile yapılan görüşmede makinelerin sık sık bozulduğu ve tamire gönderildiği ancak makinelerin tamirden dönmesi uzun sürdüğü için bazı katlarda tamir süresi boyunca çamaşır makinesinin kullanılmadığı bilgisi edinilmiştir.

49. Merkezde bir mescit bulunmaktadır. Kadınların odalarında ibadet etmeyi tercih ettiği, bu sebeple mescidin çoğunlukla erkek yabancılar tarafından kullanıldığı, başka din mensuplarının talebi olması halinde onlar için ayrı bir ibadethane düzenlenebileceği belirtilmiştir.

50. Merkezde 4 adet ilgi odası bulunmaktadır. Kriz anında yabancıların sakinleşmeleri, kendilerine ve çevrelerine zarar vermelerini önlemek adına ilk olarak 1 saat ve en fazla 4 saate kadar bu odalarda tutuldukları, bu süre zarfında kişinin odadaki kamera aracılığıyla izlendiği belirtilmiştir. Odalarda yer alan tuvaletin küçük bir bölme ile ayrıldığı ve mahremiyete uygun olarak kamera açısına girmediği görülmüş ancak oda ve tuvalet temizliğinin yeterli olmadığı, tuvalet kısmından kötü koku geldiği, duvardaki ve kapıdaki yumuşak malzemenin yabancılar tarafından söküldüğü, odaların zeminin kirli olduğu görülmüştür. İdareye bu durum iletildiğinde henüz ödenek alınmadığı için gerekli tadilatın yapılamadığı, ödenek alındığında tadilatın tamamlanacağı bilgisi alınmıştır. İlgili kayıtlar incelendiğinde en son mayıs ayında bir yabancıların ilgi odasına alındığı görülmüştür.

51. Genel tadilat kapsamında Merkezde belirli aralıklarla boya badana, kapı-pencere tamirata, cam değişimi ve iklimlendirme sistemi onarımı yapılmaktadır. 2021 yılı içinde yemekhane zeminine polivinil klorür (PVC) kaplama ve pencerelere ızgara takılma işlemleri yapılmıştır.

3.4. SAĞLIK HİZMETLERİ VE PSİKO-SOSYAL DESTEK BİRİMİ

52. Sağlık Biriminde, İlçe Sağlık Müdürlüğünden aylık olarak görevlendirilen 1 doktor ve 5 hemşire görev yapmaktadır. Doktor hafta içi her gün mesai saatleri içinde, hemşireler ise haftada 7 gün vardiya usulü çalışmaktadır. Ayrıca Merkezde 24 saat görevli bir hemşire bulunmaktadır.

53. Sağlık Biriminde bir revir yer almakta, burada doktor ve hemşirelerin gözetiminde yabancıların muayenesi, ilaç takip ve dağıtımı, basit tıbbi müdahaleler ile hastaneye sevk işlemleri yapılmaktadır. Doktor tarafından hastaneye sevk edilen ancak acil olmayan vakalarda hastaneye sevk için Merkez araçları ile sağlandığı, acil durumlarda ise 112 Acil Çağrı Merkezi aranarak ambulans çağırıldığı ifade edilmiştir.

54. Revirde, mahremiyete uygun şekilde paravan perde ile bölünmüş alanda bir muayene masasının bulunduğu görülmüş, sağlık kayıtları incelendiğinde muayene ve tedavisi yapılan her yabancıların kaydının poliklinik defterine düzenli olarak yazıldığı tespit edilmiştir.

55. Yabancılar ilaçları Sağlık Birimi Ofisinde verilmektedir. Burada ilaçların kilitli dolaplarda tutulduğu ve son kullanma tarihi geçen ilaç olmadığı görülmüştür. Günlük takip çizelgesine ve bilgisayar sistemine hangi yabancıya ne kadar ilaç verildiğinin işlendiği, yabancıların imzası alınarak görevli personel ve güvenlik kamerası önünde ilacın verildiği, ilaç içmekten imtina eden olursa bu durumda tutanak tutulduğu ifade edilmiştir.

56. Görüşülen yabancılar Merkez doktoruna muayene olma taleplerini sözlü olarak katlardaki güvenlik görevlilerine ilettiklerini, doktora ve ilaca erişimde herhangi bir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

57. Yabancılar, Merkeze kabullerinden önce ilgili kolluk birimi tarafından sağlık kuruluşuna muayeneye götürülerek haklarında durum bildirir hekim raporu alınmaktadır.¹¹ Merkeze kabul aşamasında bu raporun kontrol edildiği, ayrıca il göç uzmanları ve Psiko-sosyal Destek Birimi personeline gerçekleştirilen görüşmede yapılan gözlemler ve görüşülen yabancıların beyanları esas alınarak yabancıların hastalığının olup olmadığı, kullandığı ilaçlar gibi sağlık durumuna ilişkin bilgilerin tespit edildiği belirtilmiştir. Muayene ihtiyacı olduğu tespit edilen yabancıların Merkez doktoruna yönlendirildiği, doktorun gerekli hallerde yabancıyı hastaneye sevk ettiği, genel bir sağlık taramasının ise yapılmadığı bilgisi edinilmiştir.

58. Bulaşıcı hastalıklara karşı Merkeze getirilen yabancıların hastalığını beyan etmesi ya da Sağlık Birimi personelinin belirti tespit etmesi halinde yabancıların izole edilerek ilgili sağlık kuruluşuna sevk edildiği belirtilmiştir.

¹¹ Bu husus Göç İdaresi Başkanlığı Geri Gönderme Merkezleri Yönergesi madde 13'te düzenlenmektedir.

59. Merkeze yeni gelen her yabancıya; diş macunu, diş fırçası, sabun, şampuan, cerrahi maske, havlu, nevresim takımı; cinsiyete ve ihtiyaca göre hijyenik ped, çocuk bezi, tıraş bıçağı gibi temel ihtiyaçları içeren bir hijyen kiti verildiği ifade edilmiştir. Görüşülen yabancılar, kişisel hijyen malzemelerinin 15 günde bir; bebek bezi, hijyenik ped gibi malzemelerin ise talep ettiklerinde her zaman kendilerine verildiğini belirtmiştir.

60. Psiko-sosyal Destek Biriminde 2 psikolog ve 1 sosyal çalışmacı bulunmaktadır. Psikologla yapılan görüşmede Merkeze kabul aşamasındaki yabancılarla en geç 48 saat içinde bir ön görüşme yapıldığı, bu görüşmede yabancıyı tanıma, durum ve risk değerlendirmesi yapma, yabancıların acil ihtiyaçlarını tespit etme ve Merkeze uyumunu kolaylaştırma amacıyla Ön Değerlendirme Formu uygulandığı, hassas ya da riskli grupta olduğu değerlendirilen kişiler tespit edilirse onlarla daha detaylı görüşmeler yapılarak Detaylı Değerlendirme Formu ve Barınan Takip Formu uygulandığı ve biyopsikososyal takiplerinin yapıldığı, ön görüşmesi tamamlanan yabancılarla, Merkez kuralları ve imkânları hakkında bilgilendirme yapıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca her Cuma günü, İl Sağlık Müdürlüğü tarafından görevlendirilen 1 psikiyatri uzmanının Merkeze gelerek poliklinik hizmeti sunduğu belirtilmiştir.

61. Merkezde madde bağımlısı bir yabancı tespit edilirse öncelikle Merkez doktoruna yönlendirildiği, doktorun değerlendirmesi üzerine acil olmayan vakalarda yabancıların haftada bir gün Merkeze gelen psikiyatri uzmanına yönlendirilerek tedavisinin gerçekleştirildiği, madde bağımlısı kişinin antisosyal davranışlar sergileme riski göz önüne alınarak Psiko-sosyal Destek birimi tarafından yakın takibinin yapıldığı belirtilmiştir. Yoğun yoksunluk belirtileri gösteren acil vakalar tespit edilirse hemen hastaneye sevk edildiği, yatılı tedavi önerilen durumlarda ise kişinin Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi ve Araştırma Merkezine (AMATEM) gönderildiği ifade edilmiştir.

62. Kayıtlara göre Merkezde intihar riski olan 22 kişi bulunmaktadır. Son bir yıl içinde 1 kişi intihar teşebbüsünde bulunmuştur. Merkezde 2019 yılında ası yöntemiyle intihar ederek hayatını kaybeden 1 yabancıların olduğu, son 5 yıl içinde başka bir ölüm vakasının gerçekleşmediği anlaşılmıştır.

63. Psiko-sosyal Destek Birimi kayıtlarında; uyuşturucu madde bağımlılığı, psikolojik tedavi ihtiyacı, intihara meyilli olma, özel ihtiyaç sahibi engelli olma gibi durumların dikkate alınarak hassas ve riskli gruptaki yabancıların takip ve değerlendirmelerinin düzenli olarak yapıldığı görülmüştür.

3.5. BESLENME

64. Merkezde 3 yemekhane bulunmaktadır. Yabancılar buldukları kata göre sırayla yemekhaneye alınmakta, böylece kalabalıklaşma önlenmektedir. Yemekler, merkezin kapasitesi dikkate alınarak hizmet alımı yoluyla temin edilmektedir.

65. Merkezde 1 gıda mühendisi, hizmet alımı yapılan yemek firmasında ise 1 gıda mühendisi ve 1 diyetisyen bulunmaktadır. İdare, gerekli kontrollerin bu personel tarafından yapıldığını, ayrıca yemek firmasına, Tarım ve Orman Bakanlığınca yapılan denetimlere dair tutanakların da düzenli olarak incelendiğini ifade etmiştir.

66. Yemeklerin hazırlanmasında diyabet, çölyak, vejetaryenlik, hamilelik gibi durumların dikkate alındığı; çölyak hastaları için glutensiz ekmek verildiği, vejetaryenler için öğünlerin etsiz hazırlandığı, diyabet vb. rahatsızlıkları bulunanlara yağ ve tuz oranlarına dikkat edilerek haşlama et, tavuk ve hafif sebze yemeklerinin çıkarıldığı ve günlük olarak süt dağıtıldığı belirtilmiştir. Hamile ve emziren kadınlar ile 0-7 yaş grubundaki çocuklara her öğün süt, 7-18 yaş grubundaki çocuklara ise bir öğün süt veya meyve suyu verildiği, ihtiyaç duyan bebekler için ücretsiz mama dağıtıldığı, ayrıca çocuklar için haftada 3 gün yaş pasta, pizza, tatlı vb. gıdaların hazırlandığı öğrenilmiştir.

67. Aylık menü planlaması, kalori hesabı ve mevsim dikkate alınarak Merkez gıda mühendisi ile hizmet alımı yapılan firmanın gıda mühendisi ve diyetisyeni tarafından beraber yapılmaktadır.

68. Ziyaret Heyetince öğle yemeği Merkez yemekhanesinde yenilmiştir, yemekhanenin temiz ve düzenli, yemeklerin çeşitli, porsiyonların ise doyurucu olduğu gözlemlenmiştir. Aylık yemek listeleri incelendiğinde, yemeklerin yeterli çeşitlilikte olduğu; et, tavuk, meyve ve sebzelerin sıkça verildiği görülmüştür.

69. Merkeze gelen paketli gıdaların günlük olarak üretim tarihi, son kullanma tarihi ve parti numaralarının kontrol edilerek ürün kabul formuna yazıldığı, her öğüne ait yemek numunelerinin mevzuata¹² uygun olarak 72 saat boyunca saklandığı görülmüştür.

70. Yabancılara her öğünde 500 mililitrelik pet şişelerde su verildiği, hamile ya da emziren kadınlara ve özel (diyet) menü alanlara ise her öğünde 1 litre pet şişe su verildiği bilgisi edinilmiştir. Ayrıca her katta su sebili bulunduğu görülmüş, yabancıların sebillerden ya da ücretini ödeyerek kantinden su temin edebildiği belirtilmiştir. İdare tarafından sebil filtrelerinin

¹² Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik madde 8/1; “Kamu-özel kurum ve kuruluşları ile mahallinde üretilerek toplu tüketime sunan işyerleri ve yemek fabrikaları, ürettiği yemek partisinin her çeşidinden alınan bir örneği 72 saat uygun koşullarda saklamakla yükümlüdür.”

düzenli olarak değiştirildiği, musluk sularından ise GASKİ¹³ tarafından üç ayda bir numune alınarak analiz yapıldığı ve sonuçların Göç İdaresi Başkanlığı ile paylaşıldığı ifade edilmiştir.

71. Yabancılar koridorlarda bulunan makinelerden sıcak su, çay ve kahve alabildiklerini dile getirmişlerdir.

72. Merkezde yabancıların ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir kantin bulunmaktadır. Yapılan görüşmelerde yabancıların çoğu kantin fiyatlarının pahalılığında yakınmıştır. Heyetimizce yapılan incelemede; farklı çeşitlerde ve bol miktarda taze meyve ve sebzenin olduğu, birden fazla marka ve türde ürün getirilerek çeşitliliğin sağlandığı, son kullanma tarihi geçen ürün bulunmadığı ve ürün fiyatlarının piyasa ile uygun oranda olduğu tespit edilmiştir.

3.6. SOSYAL FAALİYETLER, GÜNLÜK YAŞAM VE EĞİTİM

73. Yabancılar, günde en az 1 saat olmak üzere açık hava ihtiyaçlarını gidermektedirler. YTS ve riskli gruplar kapsamında değerlendirilen yabancılar için diğer yabancılardan ayrı olacak şekilde havalandırma saatleri programlanmakta, havalandırma faaliyeti sırasında güvenlik görevlileri hazır bulundurulmaktadır.

74. Merkez kütüphanesinde farklı tür ve dillerde kitaplar, yapboz, mangala, dama ve satranç takımları ile çocuklar için ayrı bir kitaplığın yer aldığı, burada Türkçe, İngilizce ve Arapça çocuk kitapları olduğu görülmüştür. Kütüphanede görüşülen yabancılar; Arapça kitap çeşitliliğinin artırılması yönündeki taleplerini Heyetimize iletmişlerdir. İdare konuyla ilgili, yabancıların belirli bir süreyle sınırlı olmadan kütüphaneden kitap alabildiklerini ve istedikleri zaman kitap değişimi yapabildiklerini, kitap alan yabancıların bilgilerinin kütüphane çizelgesine işlenerek takibinin yapıldığını ancak bazı yabancılar tarafından alınan kitapların geri getirilmemesi sebebiyle kitap sayısının azaldığını ifade etmiştir. İncelenen kütüphane çizelgelerinde, her katın haftada 2 gün olmak üzere, günlük 2 saat kütüphaneden yararlanabildiği görülmüştür.

75. Merkezde aktif olarak devam eden Türkçe Temel Alfabe Eğitimi, Beden Eğitimi, Çocuk Gelişimi Eğitimi, Halk Oyunları ve Kur'an-ı Kerim kursları vardır. Kurslar ve eğitimler Halk Eğitim Merkezinden görevlendirme ile gelen 6 usta öğretici tarafından verilmektedir.

76. Ziyaret sırasında Psiko-sosyal Destek Birimi Faaliyet Alanında yer alan sınıflarda; vurmali çalgılar ile ritim etkinliği yapıldığı, Kur'an-ı Kerim okuma kursunun verildiği, kadınlar için pilates ve zumba etkinliğinin düzenlenmekte olduğu görülmüştür. Ayrıca Anneler Günü, Dünya Kadınlar Günü, Uluslararası Göçmenler Günü gibi özel günlerde programlar düzenlendiği,

¹³ GASKİ: Gaziantep Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü

çocuklar ve yetişkinler için film gösterimleri yapıldığı ifade edilmiştir.

77. El sanatları sınıfında, Merkezdeki yabancıların yaptığı çok sayıda tepsi-tabak boyama, resim, örgü, süsleme, kara kalem çalışması gibi faaliyetlere ilişkin eserlerin yer aldığı ancak ziyaret tarihinde sınıfın aktif olmadığı görülmüştür. Görüşülen yabancıların çoğu, düzenlenen kurslardan memnun olduklarını ancak el sanatları faaliyetlerinin tekrar başlamasını istediklerini belirtmişlerdir. İdareden, Halk Eğitim Merkezinde bu dönem el sanatları öğretmeni bulunmadığı için görevlendirme yapılamadığı, bu sebeple el sanatları sınıfının aktif olmadığı bilgisi edinilmiştir.

78. Merkezde 2 spor salonu bulunmaktadır. Faaliyet programı çizelgesinde kadın, erkek ve çocuklar için ayrı saatlerin belirlendiği, yabancıların beden eğitimi öğretmenin gözetiminde günlük 4 saat olmak üzere basketbol ve voleybol oynayabildikleri aktarılmıştır.

79. Merkezdeki anaokulunda, 3-13 yaş grubu arasındaki çocuklara anaokulu öğretmeni gözetiminde hafta içi her gün boyama, oyun hamuru, Türkçe dil etkinliği gibi farklı aktiviteleri de içeren eğitim ve öğretim faaliyeti yapılmaktadır. Anaokulu öğretmeni; çocukları küçük ve büyük yaş grubu olarak 2 gruba ayırdığını, Türkçe bilmeyen çocuk olduğunda Türkçe bilen çocuklar aracılığıyla iletişim kurduğunu ifade etmiştir. 3-5 yaş aralığındaki çocuklara yönelik uygun materyaller verilse de ilk ve ortaokul çağındaki çocuklara yönelik matematik gibi temel derslere ilişkin eğitim materyali verilmediği görülmüştür.

80. Anaokulunun yanında çocuklar için bir oyun odasının bulunduğu ancak odanın boş olduğu görülmüştür. Ailelerle yapılan görüşmelerde, oyun odasında yeterince oyuncak olmadığı ve çocuklarına oyuncak verilmesi yönünde talepler dile getirilmiştir. İdare ile konu hakkında yapılan görüşmede, oyun odasında önceden küçük çocuklar için kaydırak ile çeşitli oyuncakların yer aldığı ancak zamanla oyuncakların deforme olduğu, kırıldığı ve kullanılamayacak hale geldiği, bu sebeple kullanımdan kaldırıldığı, yeni oyuncak alınması için gerekli çalışmanın yapılacağı ifade edilmiştir.

3.7. DIŞ DÜNYA İLE İLETİŞİM

81. Merkezin giriş bölümünde ve yabancıların barındığı her katta toplam 36 adet ankesörlü telefon bulunmaktadır. Ayrıca Merkezde 2 adet görüntülü görüşme odası yer almakta, yabancılar bu odalardaki bilgisayarlar aracılığıyla, avukatları ve yakınları ile görüntülü görüşme yapabilmektedirler.

82. İdare tarafından, telefon kartlarının kantinde satıldığı, maddi imkânı olmayan yabancılara ücretsiz telefon kartı temin edildiği, yabancıların sabah 08.00'den gece 00.00'a kadar en az 15 dakika telefonla konuşma hakkına sahip oldukları bilgisi paylaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde

yabancılar, gün içinde birden fazla telefon görüşmesi yapabildiklerini, görüşme süresinin 15 dakika olduğunu ve telefon kartını kantinden temin ettiklerini ifade etmişlerdir.

83. Merkezin giriş bölümünde, yabancıların ziyaretçileriyle görüşmeleri için belirlenmiş bir alan bulunmaktadır. Burada yan yana 3 uzun masanın ve çok sayıda sandalyenin olduğu görülmüştür. İdare, yabancıların 10 kişilik gruplar halinde görüşme alanına getirildiğini, mevzuata¹⁴ uygun olarak eşi, vasisi, üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci dereceye kadar kayın hısımları ile havalandırma ve yemek saatleri dışında olmak üzere mesai saatleri içinde görüşebildiklerini, ziyaretçi sayısının 3 kişi ile sınırlı olduğunu aktarmıştır. Görüşme süresinin 30 dakika olduğu, Merkez mevcudunun düşük olduğu dönemlerde ise görüşme süresinin arttırıldığı ifade edilmiştir.

84. İdare tarafından, özellikle uzaktan gelen ziyaretçilerin Merkeze ziyaret saatinden önce gelebildiği, bu ziyaretçiler için bir bekleme alanının bulunmadığı, Merkeze yeni getirilen yabancılar da olduğunda giriş bölümünde yoğunluk yaşandığı, bunu önlemek adına ziyaretçiler için bir bekleme alanı oluşturulmasının planlandığı aktarılmıştır.

85. Avukatların hafta içi mesai saatlerinde yabancılarla görüşebildikleri, zorunlu hallerde ise Merkez Müdürünün yazılı izni ile belirlenen gün ve saatler dışında da görüşme yapabildikleri aktarılmıştır. 4 Ağustos 2021'den ziyaret tarihi olan 4 Ağustos 2022'ye kadar olan bir yıllık süre içinde 871 avukat, Merkezdeki yabancılarla toplam 2860 görüşme gerçekleştirmiştir. Avukat görüşmelerinin düzenli olarak kaydının tutulduğu, görüşmeye gelen avukat ile görüşülen yabancıların bilgilerinin ve imzalarının kayıtlarda yer aldığı görülmüştür.

86. Ziyaret sırasında Merkeze gelen 3 avukat ve 1 noter ile görüşme yapılmıştır. Avukatların hepsi müvekkilleriyle sorunsuzca görüşebildiklerini, Merkeze sık sık gelen noter sayesinde kolaylıkla vekâlet çıkarabildiklerini ve ilgili dosyaları inceleyebildiklerini ancak avukat görüşme odalarındaki ve koridordaki pencerelerin açılmaması nedeniyle görüşmeler sırasında oda ve koridorların çok sıcak ve havasız olduğunu ifade etmişlerdir. Görüşülen noter ise vekalet işlemlerinde aksama olmaması adına hafta içi her gün Merkeze geldiğini ifade etmiştir. Avukat görüşme odalarında ve koridorda yapılan incelemede pencereler kontrol edilerek açılmadığı doğrulanmıştır. Bu konuda İdare ile yapılan görüşmede, pencerelerin güvenlik sebebiyle açılmasına izin verilmediği belirtilmiştir.

87. Merkez koridorlarındaki duvarlarda Türkçe, Rusça, Urduca, Fransızca, İngilizce ve Arapça dillerinde adli yardım afişlerinin asılı olduğu görülmüştür.

¹⁴ Geri Gönderme Merkezleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkındaki Yönerge, "Barınanın Ziyaretçisi" başlıklı 51'inci maddede buna ilişkin düzenleme yer almaktadır.

88. Görüşülen yabancılar, avukata erişimde bir sorun yaşamadıklarını, ücret karşılığında istedikleri avukata vekalet verebildiklerini belirtmiş, bazıları ise adli yardımdan haberleri olmadığını ifade etmişlerdir. İdare, adli yardım oranının düşük olduğunu, barodan adli yardım için olumlu sonuç alınmazsa “Türkiye’de Uluslararası Koruma Başvurucuları, Statü Sahipleri ve Geçici Koruma Altındaki Kişilerin Adalete Erişimlerinin Desteklenmesi Projesi (Adli Yardım Ortak Projesi)” kapsamında Gaziantep Hukuk Kliniğinden yabancıların avukat talebinin karşılandığını aktarmıştır.

3.8. GÜVENLİK

89. Merkezin dış güvenliği jandarma personeli, iç güvenliği ise özel güvenlik görevlileri aracılığıyla sağlanmaktadır.

90. Bahçenin çevresinin, yabancıların firarını engelleyecek yükseklikte beton duvarla çevrili olduğu, duvarın üzerinde tel örgü, tel örgünün üzerinde ise jiletli tellerin olduğu görülmüştür.

91. Merkezde sabah, akşam ve vardiya değişimlerinde güvenlik görevlilerince sayım yapıldığı, akşam yapılan sayımlarda kapı, pencere, pencere demirleri, banyo gibi odanın muhtelif yerlerinin kontrol edildiği aktarılmıştır. Sayım sonucunda firar eden bir yabancı olduğu tespit edilirse derhal sayım yapan güvenlik görevlisi ve birim amirince tutanak tutularak durumun Merkez İdaresine bildirildiği, İdare tarafından olay bildirim formunun doldurularak elektronik posta yoluyla Göç İdaresi Başkanlığına gönderildiği, telefonla arama yapılarak da durum hakkında Başkanlığa bilgilendirme yapıldığı belirtilmiştir.

92. Periyodik arama kapsamında en geç ayda bir olmak üzere Merkez İdaresince belirlenen aralıklarda ve gerek görülen zamanlarda, oda ve eklentilerinde arama yapıldığı, aylık detaylı arama kapsamında her ayın son haftasında genel kolluk gözetiminde güvenlik personeline üst, eşya ve oda araması yapıldığı, önleyici arama kapsamında ise Merkeze giriş ve çıkışlarda genel kolluğun gözetim ve denetiminde, güvenlik personeline yabancıların üst ve eşya aramasının, dedektör ve x-ray cihazlarıyla yapılmakta olduğu aktarılmıştır.

93. Merkezde 302 güvenlik kamerası olduğu, kamera kayıtlarının geriye dönük olarak 6 ay süreyle saklandığı, kayıtların aksamaması için UPS güç kaynağı¹⁵ ve jeneratör bulunduğu belirtilmiştir. Güvenlik kameralarının arızalanması durumunda kayıt alınmadığına dair tarih ve saati belirten bir tutanağın, arıza tespiti yapan güvenlik görevlisi ve grup amiri tarafından düzenlenerek İdareye iletildiği ve kısa süre içinde arızanın giderildiği bilgisi edinilmiştir.

¹⁵ UPS (*Uninterruptible Power Supply*); Kesintisiz güç kaynağı olarak da bilinen UPS, elektrik kesintilerinde ya da voltajın çok düştüğü/yükseldiği anlarda devreye girerek veri kayıplarının önüne geçen ve verilerin yedeklenmesini sağlayan bir sistemdir.

Kamera sistem odasında yapılan incelemede, yabancıların odaları haricindeki bütün ortak kullanım alanlarının, Merkezin bahçesi ve çevresinin, kör nokta olmayacak şekilde güvenlik kameralarınca kaydedildiği ve sistem odasında 24 saat görevli güvenlik personeli bulundurulduğu tespit edilmiştir.

94. Her katta yangın alarm sistemi ve yangın merdiveni bulunmaktadır. Yangın, doğal afet, isyan, firar gibi olaylara ilişkin bir müdahale planı olduğu, bu gibi durumlarda plandaki prosedürlerin takip edildiği bilgisi edinilmiştir.

4. TAVSİYELER

4.1. ÖNCEKİ ZİYARETİN TAKİBİ BAĞLAMINDA TESPİT VE GÖZLEMLER

95. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu tarafından 12.09.2018 tarihinde Gaziantep Geri Gönderme Merkezine bir ziyaret düzenlenmiştir.¹⁶ Ziyarete ilişkin gözlem ve tavsiyeler 2019/05 sayılı rapor ile kamuoyuna duyurulmuştur.¹⁷ Merkeze daha önce verilen tavsiyelerin yerine getirilmesine ilişkin tespitler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tavsiyeler	Yerine Getirilme	Açıklama
Personelin, travma sonrası veya sosyokültürel değişikliklerle ilgili stres tepkilerinin muhtemel semptomlarını tanımak ve bu konuda gerekli adımları atmak konusunda eğitilmesi,	✓	Personele “ Hassas Göçmenlere Yardım, İkincil Travma, Özel İhtiyaç Sahiplerinin Ulusal Mevzuat Kapsamındaki Hakları ve Bu Kişilere Yönelik Hizmetler, Psikososyal Destek, Görüşme Teknikleri” konularında eğitim verildiği ve belirli aralıklarla verilmeye devam edilmesinin planlandığı görülmüştür.
Merkezde görev yapan personele; temel insan hakları, dezavantajlı gruplarla çalışma, travma ve mağdur tespit süreci, toplumsal cinsiyet eşitliği, kültürel farklılıklar, sınır dışı işlemleri, uluslararası koruma başvuru işlemleri, krize müdahale gibi konularda verilen hizmet içi eğitimlerin sürekliliğinin sağlanması,	✓	Personele, insan haklarını ve hassas gruplarla iletişimi vurgulayan bir odakla; “İnsan Hakları ve Geri Gönderme Merkezi Yönetimi Eğitimi, Hassas Göçmenlere Yardım Eğitimi, Özel İhtiyaç Sahiplerinin Ulusal Mevzuat Kapsamındaki Hakları ve Bu Kişilere Yönelik Hizmetler Eğitimi, Psiko-sosyal Destek

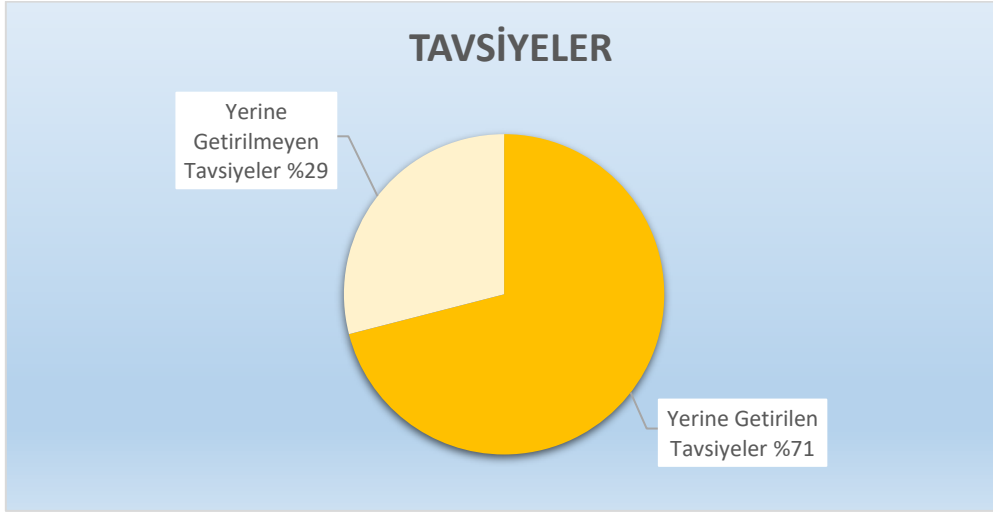
¹⁶ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun 2018/3229 sayılı ve 27.02.2018 tarihli Başkanlık oluru üzerine düzenlenen ziyaret.

¹⁷ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu 2019/05 Nolu Gaziantep Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu, <https://www.tihek.gov.tr/public/images/kararlar/6549EF.pdf>

		Eğitimi, Uluslararası Mülteci Hukuku İlkeleri ve Uluslararası Koruma Prosedürleri Eğitimi, Görüşme Teknikleri Eğitimi, Tercüman Eğitimi, İlk Yardım Eğitimi, Kriz Yönetimi Eğitimi, Adli Yardım Odak Grup Görüşmeleri Eğitimi” verildiği, eğitimlerin yıl içinde en geç 2-3 ayda bir ve her yıl düzenli olarak verilmekte olduğu tespit edilmiştir.
Personeler işkence ve kötü muamele hakkında, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu (İstanbul Protokolü) da dahil olmak üzere, ulusal mevzuatı ve uluslararası standartları kapsayan özel bir eğitim verilmesi,	X	İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu (İstanbul Protokolü) hakkında bir eğitim verilmediği tespit edilmiştir.
Merkezde görevli personeler, yerine getirdikleri görevin özel zorlukları nedeniyle, ihtiyaç duyduklarında psiko-sosyal destek sağlanabileceği,	X	Merkezde görevli personeler, psiko-sosyal destek sağlanmaya başlanılmadığı görülmüş ancak görüşülen personelerden bu hususta bir talep ya da şikâyet alınmamıştır.
Merkezde kötü muamele teşkil edebilecek hususların vuku bulmaması için belirli periyotlarla özgürlüğünden mahrum bırakılanlarla bilgileri gizli kalmak kaydıyla kötü muamele yapıp yapılmadığına ilişkin görüşmeler yapılması, psikolog görüşmelerinde bu hususun aydınlatılacağı şekilde açık uçlu sorular yöneltilmesi,	X	Ön değerlendirme görüşmelerinin yanında, hassas ve riskli durumda olan yabancılara yönelik haftada bir takip görüşmelerinin yapıldığı ancak kötü muamele tespiti için, belirli aralıklarla bir görüşme gerçekleştirilmediği tespit edilmiştir.
Merkezde bulunan şikâyet kutularının haftanın belirli bir gününde, sosyal çalışmacı gibi bir personel tarafından açılarak dilekçelerin düzenli olarak idareye iletilmesinin sağlanması,	✓	Farklı dillerde yazılan talep ve şikâyetlerin, Merkez tercümanlarınca Türkçe’ye çevrildikten sonra İdare tarafından değerlendirmeye alındığı, ardından yabancıya olumlu ya da olumsuz bir dönüş yapıldığı tespit edilmiştir. Görüşülen yabancılar da şikâyetlerini ve taleplerini iletmede bir sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

Personelin tutulanlara karşı muameleleri hakkındaki iddialar ile ilgili olarak etkin bir idari soruşturma süreci işletilmesi,	✓	İncelenen dosyalardan personel hakkındaki idari soruşturmaların ve disiplin süreçlerinin etkin bir şekilde yapıldığı, İl Göç İdaresince görevlendirilen il göç uzmanlarınca yapılan habersiz denetimler sonrasında da disiplin prosedürünün etkin bir şekilde uygulanmakta olduğu tespit edilmiştir.
Özgürlüğünden mahrum bırakılanların telefonla görüşme sürelerinin dış dünya ile teması sürdürebilecek düzeyde olması, aileleri Merkez dışında olan kişilerin gerekirse ailelerine yakın bir merkeze yerleştirilmeleri,	✓	Görüşme yapılan yabancılar görüşme sürelerinin yeterli olduğunu, gün içinde sınırlama olmadan telefonla birden çok görüşme yapabildiklerini belirtmişler, söz konusu hususa dair herhangi bir şikâyetle bulunmamışlardır.
Merkezdeki etkinlik sayı ve çeşitliliğinin artırılması, özellikle çocuklar için daha fazla etkinlik olanağı sağlanması,	✓	Merkezde; “Türkçe Temel Eğitimi, Beden Eğitimi, Çocuk Gelişimi Eğitimi, Halk Oyunları ve Kur’an-ı Kerim” kurslarının verildiği, müzik sınıfında vurmali çalgılar ile ritim etkinliği yapıldığı, Kur’an-ı Kerim okuma kursunun devam ettiği, beden eğitimi saatinde kapalı spor salonunda basketbol ve voleybol oynandığı, kadınlar için pilates ve zumba aktivitelerinin düzenlenmekte olduğu görülmüştür.
Televizyonda Arapça ve tutulanların anladığı diğer dillerde kanallara yer verilmesi,	✓	Merkezdeki televizyon kanalları kontrol edildiğinde Arapça, Farsça, İngilizce ve Kürtçe kanalların yer aldığı görülmüştür.
Özgürlüğünden mahrum bırakılanlara güvenlik gerekçesiyle kalem verilmemekle birlikte, kişisel gelişimlerini sürdürebilmeleri adına gerekli tedbirler alınarak kişilere kalem verilmesi,	X	Güvenlik gerekçesiyle, özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancılara kalem verilmediği tespit edilmiştir.
Merkeze gönderilen yemeklerin kalitesinin düşük ve çeşidinin az olması, ayrıca gıda mühendisi tarafından belirlenen yemek listelerine uygun yemek gönderilmemesi hususları göz önünde bulundurularak ihale şartnamesinin	✓	Yemek temin edilen firmanın değiştirildiği, yemeklerin Merkezde görevli gıda mühendisi ile yemek firmasının gıda mühendisi ve diyetisyeni tarafından aylık olarak

değerlendirilmesi, lüzumu halinde yemek temin edilen firmanın değiştirilerek uygun fiyat ve kalitede yemek temin edilebilecek bir firma ile anlaşılması,		belirlendiği, yemek menüsünün liste ile uyumlu olduğu görülmüş, yemek kalitesi ve çeşitliliğinin arttırıldığı tespit edilmiştir.
Merkezde barındırılan hamile kadınların, kadın doğum uzmanı tarafından ihtiyaç duyulan sıklıkta muayene edilmesinin sağlanması,	✓	Ziyaret tarihinde Merkezde hamile kadın bulunmadığı için hamile bir yabancı ile görüşme yapılamamıştır ancak Merkez doktoru ile yapılan görüşmede, hamile kadınların sağlık durumunun yakından takip edildiği, kontrol amaçlı hastaneye sevklerinin düzenli olarak yapıldığı belirtilmiştir
Çocuklara sunulan sağlık hizmetlerinin AİÖK tarafından ortaya konulan doktora erişim ve bakımda eşdeğerlik ilkelerine uygun olması ve çocukların tıbbi ihtiyaçlarına ayrıca dikkat edilmesi,	✓	Görüşülen aileler, çocuklarının doktor ve ilaca erişim konusunda bir sorun yaşamadığını ifade etmişlerdir.

4.2. MERKEZ İDARESİNE YÖNELİK TAVSİYELER

96. Merkeze kabul edilen her yabancıya sahip oldukları haklar ve Merkez kuralları ile ilgili bilgilendirme yapıldığı görülmüşse de yabancıların içinde bulunduğu durum ve görüşülen yabancılardan bazılarının adli yardımını bilmediği dikkate alınarak adli yardım¹⁸, idari gözetim

¹⁸ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 81/2: “Avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayan başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiye, bu Kısım kapsamındaki iş ve işlemlerle ilgili olarak yargı önündeki başvurularında 1136 sayılı Kanunun adli yardım hükümlerine göre avukatlık hizmeti

kararına itiraz süreci ve uluslararası koruma başvurusu konularında yabancıların düzenli aralıklarla yazılı ve sözlü olarak bilgilendirilmeleri,

97. Merkezde kötü muamele teşkil edebilecek hususların vuku bulmaması için belirli aralıklarla, özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancılarla kötü muameleye maruz kalıp kalmadıklarına dair görüşmeler yapılması, Psiko-sosyal Destek Birimi personelinin yabancılarla gerçekleştirdiği görüşmelerde, bu hususu aydınlatacak şekilde açık uçlu sorular yöneltilmesi,¹⁹

98. Düzenli aralıklarla yabancılarla, güvenlik personelinin kendilerine nasıl davrandığının sorulması ve olumsuz bir durum tespit edilirse ilgili personelin uyarılması,²⁰

99. Gaziantep'te özellikle yaz aylarında hava sıcaklıklarının yüksek olduğu, ziyaret tarihinde ortak alanlar ile yabancıların odalarına tesir eden yüksek sıcaklığın, personel ve yabancıların zorluk yaşamalarına neden olduğu göz önüne alınarak Merkezde klima bulunmayan alanlara klima sistemi takılması sürecinin hızlandırılması,

100. Ortak kullanım alanlarındaki tuvaletlerin Merkezdeki sirkülasyon sebebiyle çabuk kirlendiği dikkate alınarak temizliğine gerekli özenin gösterilmesi,

101. Çeşmelerden soğuk su akması için gerekli çalışmanın yapılması,

102. İlgi odalarının ve içerisindeki tuvaletlerin temizliğinin daha sık yapılması, odaların duvar ve kapılarındaki sökülmüş halde olan yumuşak malzemelerin onarılması,

103. Merkeze kabul aşamasında yabancılarla genel sağlık taraması yapılması,^{21 22}

sağlanır.” Aynı Kanun madde 57/6’ya göre; “İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir.”

AIÖK, 19. Genel Rapor’dan Alıntı [CPT/Inf (2009) 27], para. 82: “Bir avukata erişim hakkı, avukatla özel konuşma yapabilme ve ikamet, tutukluluk ve sınır dışı edilme ile ilgili konularda yasal danışmanlığa erişme hakkını içermelidir. Buna göre, yasa dışı göçmeler kendi kendilerine bir avukat atayacak ve ücretini ödeyecek durumda olmadıklarında, yasal yardıma erişimden faydalanabilmelidirler.”

¹⁹ TIHEK tarafından 12.09.2018 tarihinde Gaziantep Geri Gönderme Merkezine gerçekleştirilen ilk ziyaret sonrası hazırlanan 2019/05 Nolu Gaziantep Geri Gönderme Merkezi Ziyareti Raporu para. 92’de de bu yönde tavsiyede bulunulmuştur.

²⁰ AIÖK, 7. Genel Rapor’dan Alıntı [CPT/Inf(97)10], para. 29: “Göç nedeniyle gözaltında tutulanların kaldığı merkezlerdeki personelin görevi özellikle zahmetlidir. Öncelikle, dil engelleri nedeniyle kaçınılmaz olarak iletişim zorlukları olacaktır. İkincisi, tutuklu/gözaltındaki kişiler herhangi bir suçtan dolayı zanlı olmadıkları halde özgürlüklerinden mahrum bırakılmış olmayı kolay kabul edemezler. Üçüncüsü, farklı uluslara ve etnik gruplara ait gözaltındaki kişiler arasında gerilim oluşma riski vardır. Sonuç itibarıyla, CPT bu tür merkezlerdeki gözetim personelinin dikkatle seçilmesi ve uygun şekilde eğitilmesi üzerinde önemle durmaktadır. Personelin kişilerarası iletişim konusunda gelişmiş niteliklere sahip olmanın yanı sıra, gözaltındaki kişilerin ait olduğu farklı kültürleri tanımaları ve en azından bir kısmının gerekli dil becerilerine sahip olması gereklidir. Ayrıca gözaltında tutulan kişilerde görülen (travma sonrası veya sosyo-kültürel değişikliklerle ilgili) stres tepkilerinin muhtemel semptomlarını tanımak ve bu konuda gerekli adımları atmak konusunda eğitilmelidirler.”

²¹ AIÖK, İsveç 2015 Ziyareti [CPT/Inf (2016) 1], para. 37: “Komite, yeni gelen tüm yabancı uyrukluların tıbbi taramasının yapılmasının, özellikle kendine zarar verme riski taşıyanların belirlenmesi, bulaşıcı hastalıkların taranması ve herhangi bir yaranın zamanında kayıtlı altına alınması için hem tutukluların hem de personelin yararına olduğunu bir kez daha vurgulamak ister.”

²² Avrupa Sosyal Şartı madde 11; “Herkes, ulaşılabilecek en yüksek sağlık düzeyinden yararlanmasını mümkün kılacak her türlü önlemden yararlanma hakkına sahiptir.”

104. Yabancıların Merkezde buldukları süre içinde kitaplardan yeterli şekilde yararlanabilmesi için Arapça başta olmak üzere farklı dil ve türlerde kitap çeşitliliğinin sağlanması,²³

105. Merkezdeki yabancıardan okul çağında olanların eğitim ve öğretimlerine verimli bir şekilde devam edebilmeleri için matematik gibi temel derslere ilişkin farklı dillerde ders materyallerinin hazırlanmasının değerlendirilmesi,²⁴

106. Merkezdeki çocuk oyun alanında yeterli oyuncak olmadığı ve yabancıların oyuncak talepleri dikkate alınarak oyun alanındaki oyuncak sayısı ve çeşitliliğinin farklı yaş gruplarına uygun şekilde artırılması,^{25 26}

107. Yabancılar tarafından tekrar başlatılması talep edilen el sanatları faaliyetlerinin ve buna ilişkin kursların tekrar başlatılmasının değerlendirilmesi,²⁷

108. Avukat görüşme odalarındaki ve koridordaki pencerelerin açılmaması nedeniyle oda ve koridorların sıcak ve havasız olması sorununu çözmek için pencerelere çelik halatlı pencere emniyet kilidi takılması ya da vasistas pencere haline getirilmesi seçenekleri de göz önünde bulundurularak pencerelerin yeterli havalandırmayı sağlayacak hale getirilmesi,

4.3. GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞINA YÖNELİK TAVSİYELER

109. Geri gönderme merkezlerinde görev yapan personelin hizmet içi eğitim müfredatına İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde

²³ Herhangi Bir Biçimde Tutulan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması İçin Prensipler'in "Eğitsel ve kültürel materyalleri elde etme hakkı" başlıklı 28'inci maddesine göre; "Tutulan veya hapsedilen bir kimse, mevcut kamu kaynaklarının imkan verdiği ölçüde ve tutma yerinde veya hapisanede güvenliği ve kamu düzenini sağlamak için gerekli makul sınırlara tabi olarak, makul miktarda eğitsel, kültürel ve basın ürünü ve aracını elde etme hakkına sahiptir."

²⁴ 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 59/1/d: "Çocukların eğitim ve öğretimden yararlandırılmaları hususunda, Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır."

²⁵ BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme madde 31/1: "Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanır."

²⁶ BM Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorum No.7 (2005) V. Başta Kırılgan Çocuklara Yönelik Olanlar Olmak Üzere Erken Çocukluk Dönemindekiler İçin Kapsamlı Politikalar ve Programlar s. 26: "Oyun, erken çocukluk döneminin en ayırt edici özelliklerinden biridir. Oyun yoluyla çocuklar ister yalnız başlarına ister başkalarıyla birlikte, var olan yeteneklerinden hem yararlanmakta hem de bu yeteneklerini ileriye taşımaktadırlar. Yaratıcı oyunların ve yeni şeyler öğreten deneylerin değeri erken dönem çocuk eğitiminde geniş biçimde kabul görmektedir."

²⁷ AİÖK, 19. Genel Rapor'dan Alıntı [CPT/Inf (2009) 27], para. 79: "Yasa dışı göçmenlere uygulanacak tutukluluk durumu, onların özgürlüklerinin kısıtlanmasının doğasını yansıtır, sınırlı kısıtlamalar içeren ve çeşitlendirilmiş etkinlik rejiminden oluşmalıdır."; AİÖK, Birleşik Krallık 2012 Ziyareti [CPT/Inf (2014) 11], para. 120: "Göçmenlerin gözaltında tutulduğu merkez bağlamında bir amaca yönelik faaliyetler, diğerlerinin yanı sıra dil kursları, bilişim/bilgisayar kursları, bahçecilik, sanat ve el sanatları, aşçılık becerileri ve 'dünya mutfakları' gibi kursları kapsayabilir."

Soruşturulması ve Belgelendirilmesi için El Kılavuzu'nun (İstanbul Protokolü) eklenmesi,²⁸

110. Mevzuatta özgürlüğünden mahrum bırakılan yabancılara yönelik herhangi bir disiplin prosedürü bulunmadığından bu prosedürleri düzenleyen bir mevzuat oluşturulması,²⁹

hususları tavsiye edilmektedir.

²⁸ AIÖK, 19. Genel Rapor'dan Alıntı [CPT/Inf (2009) 27], para. 77: “CPT, yasa dışı göçmen merkezlerinde çalışan personelin özellikle ağır bir göreve sahip olduğunu yinelemek ister. Sonuçta, bu kişiler dikkatle seçilmeli ve uygun eğitimi almalıdır.”

²⁹ AIÖK, 19. Genel Rapor'dan Alıntı [CPT/Inf (2009) 27], para. 88: “Hürriyeti kısıtlayıcı tüm kurumlarda açık ve net bir iç yönetmeliğin olması, gerek yasa dışı göçmenler gerekse personel için yararlıdır; bu kuralların gerekli lisanlarda hazırlanıp mevcut olması önemlidir. İç yönetmelik, yapısı gereği öncelikle bilgi verici olmalı ve tutukevindeki günlük yaşamla ilgili mesele, hak ve görevleri en geniş yelpazede ele almalıdır. İç yönetmelik ayrıca disiplin prosedürlerini içermeli ve tutuklulara işledikleri iddia edilen ihlal konusunu öğrenme ve empoze edilen tüm yaptırımlara karşı bağımsız bir merciye müracaat etme hakkı sağlamalıdır. Bu tür bir yönetmeliğin bulunmadığı yerde gayriresmi (ve kontrolsüz) bir disiplin sisteminin gelişmesi riski vardır.”